KEYS-STADI METODIDAN FOYDALANIB TALABALARNING TADQIQOTCHILIK KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

Masharipova Saida Quvondiq qizi
Abu Rayhon Beruniy nomidagi
Urganch davlat universiteti tayanch doktoranti
masharipovasaida3@gmail.com
https://orcid.org/0009-0001-7408-4417

Annotatsiya. Mazkur tezisda keys-stadi metodidan foydalanish orqali talabalarning tadqiqotchilik ko‘nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari yoritilgan. “Kreativ pedagogika” fanida muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, ilmiy manbalar bilan ishlash, muqobil yechimlarni ishlab chiqish va xulosalarni dalillar bilan asoslashga yo‘naltirilgan topshiriqlarning ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, keys-stadi asosidagi mashg‘ulotlarni tashkil etish bosqichlari hamda talabalarning tadqiqotchilik faoliyatini baholashga doir metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: keys-stadi, kreativ pedagogika, tadqiqotchilik ko‘nikmalari, muammoli vaziyat, ilmiy izlanish, mustaqil tahlil, dalillash, refleksiya.

Kirish. Oliy ta’lim jarayonida talabalarni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga yo‘naltirish ularning nazariy bilimlarini amaliy vaziyatlarni tahlil qilish, muammoni aniqlash va asoslangan yechimlarni ishlab chiqish bilan bog‘lashni talab etadi. Bunda talabaning tayyor ma’lumotlarni o‘zlashtirishi bilan cheklanib qolmasdan, muammoga mustaqil yondashishi, zarur axborotlarni izlab topishi, turli qarashlarni taqqoslashi va o‘z xulosalarini dalillar asosida ifodalashi muhimdir.

Ushbu vazifalarni amalga oshirishda keys-stadi metodidan foydalanish alohida metodik ahamiyatga ega. Mazkur metod muayyan muammoli vaziyatni tahlil qilish, uning sabablarini aniqlash, mavjud ma’lumotlarni o‘rganish va muqobil yechimlarni ishlab chiqishga yo‘naltiriladi. Ayniqsa, «Kreativ pedagogika» fanida keyslar orqali talabalarning nostandart fikrlashi, muammoga tadqiqot nuqtayi nazaridan yondashishi hamda o‘z qarorlarini asoslash ko‘nikmalarini rivojlantirish mumkin.

Tadqiqotning maqsadi - keys-stadi metodidan foydalanish imkoniyatlarini ochib berish hamda uni talabalarning tadqiqotchilik ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltirish bo‘yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

Asosiy qism. Keys-stadi metodi ta’lim jarayonida muammoli vaziyatlarni o‘rganish va ular yuzasidan asoslangan qarorlar ishlab chiqishga yo‘naltirilgan yondashuvlardan biridir. Ushbu metodda talaba tayyor xulosani qabul qiluvchi emas, balki vaziyatni tahlil qiluvchi, zarur ma’lumotlarni izlovchi va muqobil yechimlarni baholovchi faol ishtirokchi sifatida qatnashadi. H.S.Barrowsning muammoli ta’limga oid qarashlari ham o‘quv jarayonida muammoni anglash va mustaqil izlanishning ahamiyatini ko‘rsatadi [1].

Keys-stadi metodining tadqiqotchilik ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi imkoniyati, avvalo, talabaning muammoni to‘g‘ri belgilashi va uning yechimini izlash jarayonida namoyon bo‘ladi. Bunda talaba vaziyatga oid ma’lumotlarni yig‘adi, ularni taqqoslaydi, sabab va oqibatlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlaydi hamda o‘z qarashlarini dalillar bilan asoslaydi. C.E.Hmelo-Silver muammoli ta’limni tahlil qilar ekan, bilimlarni faol o‘zlashtirish, mustaqil o‘rganish va muammolarni hal etish ko‘nikmalarining o‘zaro bog‘liqligiga e’tibor qaratadi [2].

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

"Kreativ pedagogika" fanida keyslarni talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatiga yo'naltirish uchun muammoli vaziyat, tahliliy savollar va mustaqil izlanish topshiriqlarini o'zaro bog'liq holda tashkil etish maqsadga muvofiq. Masalan, "Talabalarning ilmiy loyihalarda ishtirokini faollashtirish uchun qanday pedagogik yechimlar taklif etish mumkin?" mavzusidagi keys orqali talabalar muammoning sabablarini aniqlaydi, ilmiy manbalarni o'rganadi, mavjud yondashuvlarni taqqoslaydi va o'z takliflarini ishlab chiqadi. Bunda muammoni aniqlash, axborot izlash, tahlil qilish, yechimni asoslash va natijani baholash bosqichlari izchil amalga oshiriladi.

Keys-stadi asosidagi mashg'ulotlarni quyidagi ketma-ketlikda tashkil etish mumkin:

1. **Muammoli vaziyat bilan tanishish** — keys mazmunini o'rganish va asosiy muammoni aniqlash.
2. **Tadqiqot savolini shakllantirish** — muammoni o'rganishga yo'naltirilgan savolni belgilash.
3. **Ma'lumotlarni izlash va tahlil qilish** — ilmiy manbalar, dalillar va mavjud qarashlarni o'rganish.
4. **Yechim variantlarini ishlab chiqish** — bir nechta taklifni shakllantirish va ularni taqqoslash.
5. **Natijani asoslash va refleksiya** — tanlangan yechimni dalillar bilan himoya qilish, uning afzalliklari va cheklovlarini baholash.

Mazkur ketma-ketlik keys-stadi metodini shunchaki vaziyatni muhokama qilish vositasi sifatida emas, balki talabalarni izlanishga undaydigan o'quv faoliyati sifatida tashkil etish imkonini beradi. Bunda o'qituvchi tayyor javobni taqdim etishdan ko'ra, talabalarning izlanish yo'nalishini belgilash, manbalarning ishonchliligini baholash va fikrlarini dalillar bilan mustahkamlashiga ko'maklashadi.

Talabalarning tadqiqotchilik ko'nikmalarini baholashda faqat yakuniy yechim yoki taqdimot sifatiga tayanish yetarli emas. Muammoni aniqlash, manbalar bilan ishlash, ma'lumotlarni tahlil qilish, xulosalarni asoslash va o'z faoliyatini baholash kabi jihatlar ham hisobga olinishi lozim. Shu tariqa keys-stadi metodining "Kreativ pedagogika" fanida maqsadli qo'llanilishi talabalarning mustaqil izlanish va muammoga tadqiqotchilik nuqtayi nazaridan yondashish tajribasini rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Keys-stadi metodidan foydalanish talabalarning tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish uchun muammoli vaziyatlarni mustaqil o'rganish, ilmiy manbalarni tahlil qilish va asoslangan yechimlarni ishlab chiqishga yo'naltirilgan ta'lim muhitini yaratadi. "Kreativ pedagogika" fanida ushbu metodni qo'llash talabalarning nazariy bilimlarini amaliy vaziyatlar bilan bog'lash, turli qarashlarni taqqoslash va o'z xulosalarini dalillar bilan asoslash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Keys-stadi metodining samarali qo'llanilishi topshiriq mazmuni, talabalarning mustaqil izlanishi va o'qituvchining metodik yo'naltirishiga bog'liq. Shu sababli keyslar faqat muammoni muhokama qilish bilan cheklanmasdan, ma'lumot izlash, tahlil qilish, yechimlarni taqqoslash va natijalarni baholash bosqichlarini ham qamrab olishi lozim.

Quyidagi tavsiyalar taklif etiladi:

1. "Kreativ pedagogika" fanida talabalarni ilmiy izlanishga undaydigan, bir nechta yechimga ega muammoli keyslarni ishlab chiqish.
2. Har bir keysga muammoni aniqlash, tadqiqot savolini shakllantirish, ilmiy manbalarni o'rganish va xulosani asoslashga yo'naltirilgan savollarni kiritish.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

3. Talabalardan taklif etilgan yechimlarni dalillar bilan izohlashni hamda muqobil variantlarning afzallik va cheklovlarini taqqoslashni talab qilish.

4. Tadqiqotchilik ko'nikmalarini baholashda muammoni aniqlash, manbalar bilan ishlash, tahliliy fikrlash, dalillash va o'z faoliyatini baholash mezonlaridan foydalanish.

5. Keys muhokamasidan so'ng refleksiv tahlil tashkil etib, talabalarning tanlagan yechimi, foydalanilgan dalillar va keyingi izlanish yo'nalishlarini qayta ko'rib chiqishiga sharoit yaratish.

Umuman olganda, keys-stadi metodini maqsadli va izchil qo'llash talabalarning tadqiqotchilik faoliyatini tashkil etishga xizmat qilishi mumkin. Buning uchun keyslar mazmunan muammoli, ilmiy izlanishga yo'naltirilgan va talabalarning mustaqil fikrini dalillar bilan asoslashiga imkon beradigan tarzda ishlab chiqilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Barrows H. S. Problem-Based Learning in Medicine and Beyond: A Brief Overview // New Directions for Teaching and Learning. — 1996. — № 68. — P. 3–12. https://doi.org/10.1002/tl.37219966804
2. Hmelo-Silver C. E. Problem-Based Learning: What and How Do Students Learn? // Educational Psychology Review. — 2004. — Vol. 16. — P. 235–266.
3. Prince M. J., Felder R. M. Inductive Teaching and Learning Methods: Definitions, Comparisons, and Research Bases // Journal of Engineering Education. — 2006. — Vol. 95, № 2. — P. 123–138. https://doi.org/10.1002/j.2168-9830.2006.tb00884.x
4. Kolb D. A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. — Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1984.
5. Kaufman J. C., Beghetto R. A. Beyond Big and Little: The Four C Model of Creativity // Review of General Psychology. — 2009. — Vol. 13, № 1. — P. 1–12. https://doi.org/10.1037/a0013688
6. Rodríguez G., Pérez N., Núñez G., Baños J.-E., Carrió M. Developing Creative and Research Skills through an Open and Interprofessional Inquiry-Based Learning Course // BMC Medical Education. — 2019. — Vol. 19. — Article 134. https://doi.org/10.1186/s12909-019-1563-5
7. Baron A., McNeal K. (eds.). Case Study Methodology in Higher Education. — Hershey, PA: IGI Global, 2019. https://doi.org/10.4018/978-1-5225-9429-1
8. Repko A. F., Szostak R. Interdisciplinary Research: Process and Theory. — 4th ed. — Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2021.
9. Dewey J. How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process. — Boston: D. C. Heath and Company, 1933.
10. Amabile T. M. Creativity in Context: Update to the Social Psychology of Creativity. — Boulder, CO: Westview Press, 1996.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.